

УДК 338.48:316.7(477:438)

Феленчак Ю.Б.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> проф. Львівського університету бізнесу та права

## **СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ ВИМІРИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ**

Проблеми формування і трансформації сучасних кордонів викликають значний інтерес у сучасному суспільстві. Трансформація функціонального навантаження концепції прикордоння, перетин в межах одного соціального простору різних соціальних контекстів, культурна дифузія та взаємопроникнення зумовлюють необхідність застосування якісної стратегії міждисциплінарного дослідження спектру проблем прикордонних територій.

Прикордонні території – це території, що без посередньо прилягають до кордону країни і характеризуються особливостями географічного положення, екологічних умов, етнічного складу, економічного потенціалу тощо, функціонування яких обмежено суверенітетом урядів по обидва боки кордону. Формування прикордонних територій визначається складною сукупністю факторів [3].

Роль кордону і прикордонної території в розвитку туризму полягає у створенні специфічних умов для формування туристичного попиту та пропозиції. Їхня привабливість зумовлена поєднанням культур, економічних можливостей і унікальних природних ресурсів, що робить такі регіони важливими точками зростання міжнародного туризму. Кордон може бути як бар'єром (через візові та митні обмеження), так і ресурсом розвитку (спрощення перетину, транскордонне співробітництво). Прикордонні території часто стають осередками інтеграційних процесів (спільні туристичні маршрути, культурні заходи, природоохоронні ініціативи).

У сучасних дослідженнях кордони розглядають як соціальні явища, де досліджуються взаємозв'язки між кордонами та територіальними ідентичностями. Активно розвивається поняття культурного кордону, який не завжди співпадає з формальними кордонами.

Прикордонні регіони відіграють важливу роль у забезпеченні економічної безпеки і міжнародного співробітництва країни і перебувають під впливом кордону, а також мають потенціал для активного залучення як до міжрегіональної, так і до зовнішньої структурної інтеграції з країнами-сусідами. Важливо враховувати, що економічні особливості прикордонних регіонів можуть значно відрізнятися в залежності від конкретних географічних, політичних та історичних умов кожного регіону. Особливості розвитку прикордонних регіонів будуть відрізнятися на різних ділянках кордону і це залежить як від регіональної політики транскордонного співробітництва, так і від країн, по території яких проходить розмежування.

Серед загальних характеристик економічного розвитку прикордонних територій можна назвати наступні:

- Прикордонні регіони часто є основними пунктами торговельних перевезень і митного контролю та часто стають місцем інтенсивної торгівлі через легший доступ до ринків сусідніх країн. Це призводить до створення зон вільної торгівлі, спільних економічних зон або інших механізмів для полегшення торгівлі.

- Прикордонні регіони часто беруть участь у міжнародних регіональних програмах та проектах співпраці, спрямованих на розвиток інфраструктури, транспортних з'єднань та торговельних угод між країнами.

- Розвиток прикордонних територій часто пов'язаний з розвитком транспортної інфраструктури, оскільки це покращує обмін товарами та послугами між країнами. У цьому контексті розвиток прикордонних пунктів пропуску, автомобільних і залізничних шляхів є пріоритетним.

- Прикордонні регіони є привабливими для іноземних інвесторів через їх стратегічне положення та можливості для розвитку міжнародної співпраці. Державна та регіональна влада можуть стимулювати інвестиції, надаючи пільги та забезпечуючи сприятливі умови для бізнесу у межах прикордонних територій.

- В прикордонних регіонах може існувати специфічна робоча сила з урахуванням культурних та етнічних особливостей місцевості. Залежно від кваліфікації місцевої робочої сили вплив цього чинника може впливати на такі галузі економіки, як туризм, сільське господарство, промисловість. Також прикордонні регіони можуть мати відмінності в рівні заробітної плати та робочих стандартах порівняно зі сусідніми регіонами, що може впливати на інтенсивність трудової міграції та інвестиції.

- Розвиток прикордонних територій включає співпрацю у галузі освіти та науки, що передбачає обмін знаннями та технологіями між країнами, сприяючи інноваційному розвитку

- Прикордонні регіони є популярними туристичними напрямками через свою природно-культурну різноманітність, наявність історичних пам'яток та можливості для активного відпочинку, що може сприяти розвитку галузей, пов'язаних з індустрією гостинності та відпочинку.

Однак слід зазначити, що прикордонні території також стикаються із специфічними економічними викликами, такими як контрабанда, незаконна міграція, зростання злочинності та інші проблеми, які виникають через близькість до кордону та значну міграційну активність. Прикордонні регіони можуть бути більш вразливими до політичних, економічних та соціальних викликів, таких як міждержавні конфлікти, митні бар'єри, нерівномірний розвиток та міграція населення. Проблемність чи перспективність

конкретних прикордонних регіонів здебільшого визначаються характером сусідства.

Прикордонні регіони часто стикаються з різноманіттям культур та традицій, що фактором формування унікального соціокультурного середовища, яке впливає на розвиток місцевої соціальної сфери. Також слід сказати, що із зростанням економічної активності у прикордонних регіонах можуть виникати специфічні соціальні потреби (збільшення потреб в міжнародній освіті, медичному обслуговуванні чи міграційних послугах).

З урахуванням усього викладеного, можна зробити висновок, що вплив соціально-культурних факторів на розвиток туризму на прикордонних територіях проявляється у багатьох взаємопов'язаних аспектах. Передусім він визначається культурною привабливістю території кордону і сусідства із іншими країнами, яка формує інтерес туристів і стимулює розвиток туристичних маршрутів. Важливу роль відіграють традиції та звичаї – національні свята, фестивалі, гастрономічні практики, народні ремесла, що створюють унікальний туристичний продукт і сприяють збереженню культурної спадщини. Туризм також виступає засобом міжкультурного діалогу, забезпечуючи обмін цінностями, але водночас потребує врахування міжетнічних, релігійних та культурних особливостей. Значний вплив має сучасна культурна динаміка – розвиток креативних індустрій, мистецьких подій, концертів і спортивних заходів, які приваблюють різні категорії туристів. Крім того, рівень соціальної відкритості населення, його гостинність, знання іноземних мов, толерантність і відчуття безпеки визначають якість туристичного досвіду та конкурентоспроможність регіону.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бенчак О. Ф. Проблематика кордонів і транскордонних процесів у соціогуманітарних науках // *Грані : наук.-теорет. альманах*. – Дніпро, 2018. – Т. 21, № 11. – С. 62–69.
2. Коцан Р. І. Сутність державних кордонів та їх місце у науковому дискурсі // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін : зб. наук. праць*. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – Вип. 22. – С. 23–29.
3. Озадовський І. Б. Умови формування прикордонних територій в історико-політологічному контексті становлення світопорядку // *Політичне життя*. – 2023. – Жовт. – С. 126–132.